

LIBAVSKO - VOJENSKÝ ÚJEZD LIBAVÁ

Prameny a literatura:

GLONEK, Jiří : *Zaniklé obce Vojenského újezdu Libavá*, Ostrava 2007
 MACHALA, Jindřich: *Kronika Libavska*, 6. dopl.vydání 2018
 KOŠ, Jaroslav : *Novodobá historie Bílého kamene* – www.bilykamen-libava.cz

Pro potřeby pořadatelů cykloturistické akce Bílý kámen zpracovala Hana Londová

Místo úvodu

- v minulé době území vojenského újezdu mělo zhruba na **327 km²**, dnes redukováno asi o třetinu
- na Libavsku bývalo **24** sídel, z nichž **19** zcela zaniklo
- tento kraj leží na jižních výběžcích Nízkého Jeseníku, konkrétně jde o podcelek **Oderské vrchy**
- nejvyšším místem je **Fidlův kopec – 680 m n. m.**
- pramení zde evropský veletok **Odra** v nadm.výšce 632 m n. m.

Osídlování a historie

- místní německá **pověst** praví, že do pusté krajiny plné lesů přišli tři bratři – rytíři Gebhard, Sieghart a Rudolf, postavili tři hrady a vznikly tři první obce – Gebhartsau (Keprtovice), Sieghartsau (Zigartice) a Rudolfsau (Rudoltovice)
- **první písemná zpráva** o nejstarším sídle oblasti pochází z roku 1141 a zmiňuje vesnici Varhošť
- další zprávy o osídlování se objevují v průběhu 13. století, druhá **nejstarší osada** byla Velká Střelná, podle pověsti založená poustevníkem Abrahámem
- následují písemné zmínky o Libavé, Staré Vodě a dalších obcích
- koncem **14. století je území trvale osídleno**, jsou zde stopy českého živlu, ale postupně jsou překryty německou kolonizací pocházející pravděpodobně ze severních oblastí Slezska
- ústředním **centrem oblasti** se stalo Město Libavá (1930 – 2 113 obyvatel), druhá největší obec byla Velká Střelná (1 927 obyvatel), třetí Rudoltovice (1 063 obyvatel)
- za první republiky se tato oblast řadila mezi **nejchudší v ČSR**, což bylo dáno málo úrodnou půdou, špatnou dopravní dostupností, nedostatkem vody (rozvodí Baltského a Černého moře)
- jako **způsob obživy** převládalo zemědělství, chov dobytka a lesní hospodářství
- někteří obyvatelé byli zaměstnáni v břidlicových lomech, v továrnách firmy Moravia v Mar. Údolí a v Hlubočkách a v několika průmyslových továrnách v Libavé (dřevěné hračky, cementové zboží, umělá hnojiva, likéry a lihoviny, sodová voda, hedvábné zboží a stuhy)
- špatnou **dopravní situaci** poněkud zlepšilo vybudování železnice z Olomouce do Krnova, která však libavskou oblastí procházela jen okrajově, nejdostupnější zastávka byla ve Smilově v údolí řeky Bystřice.

Historie 1918 – 1945

- po vyhlášení ČSR v r. 1918 se i Němci v okolí Libavé dostali do postavení národnostní menšiny
- nacionální kruhy se snažily, aby oblasti osídlené převážně Němci byly připojeny jako provincie ke svým soukmenovcům v Rakousku či Německu.
- v letech mezi světovými válkami bylo politické smýšlení Němců velmi pestré, ale s prohlubující se hospodářskou krizí a s politickým vývojem v Německu začal sílit nacionalismus, který gradoval v roce 1938 (příkon většiny zdejších obyvatel k Henleinovcům).
- mnichovské události v září 1938 byly zde vítány jako osvobození, německý Wehrmacht zde byl slavnostně uvítán
- teprve později se ukázalo, že nové vymezení státní hranice přinese i různé těžkosti při obchodování s oblastmi kolem Olomouce
- během druhé světové války klesala životní úroveň, mnoho mužů narukovalo a padlo ve válce, potraviny se vydávaly na lístky, s blížícím se koncem války vládla nejistota, co se stane, pokud Německo bude poraženo
- od roku 1944 přelétaly nad Libavskem spojenecké bombardéry, zbloudilé bomby někdy způsobily materiální škody – např. u Královské studánky, v obci Zigartice apod.
- krajem putovaly i pochody smrti koncentračníků a válečných zajatců, což v německých obyvatelích probouzelo pochyby o správnosti německé politiky
- válečné události přímo zasáhly oblast na přelomu dubna a května 1945, kdy krajem procházela fronta. Mezi nejvíce postižené obce patřila Stará Voda, kde po leteckém útoku vyhořel mj. klášter i s velkou knihovnou
- čtyři dny trvaly těžké boje v okolí Města Libavá, až 8. května Wehrmacht kapituloval

Poválečná situace

- po odchodu rudoarmějců přišli do vesnic čeští správní komisaři, kteří měli za úkol převzít obecní správu, většinou to byli 3 lidé, kteří tvořili jediný český prvek v německých vesnicích
- rozběhla se vlna zatýkání místních nacistů, ale i obyčejných občanů a dokonce i antifašistů. Ti všichni byli vězněni v internačních táborech v Nových Hodolanech nebo Hranicích (došlo zde i k mnoha excesům), popřípadě byli nasazováni na různé práce do jiných oblastí. Po návratu domů zjišťovali, že jejich statky a domy byly zabráný novými osídlenci české národnosti, kteří sem byli umístováni. Většinou šlo o chudší nemajetné vrstvy společnosti, které si slibovaly zlepšení své životní situace
- Košický vládní program z 5. dubna 1945 stanovil rámcová pravidla postupu proti Němcům na českém území – byli fakticky vyloučeni z normálního, kulturního i politického života, rovněž jejich majetkové poměry doznaly změn
- Odsun německého obyvatelstva z Libavska proběhl zejména od jara do podzimu 1946, týkal se přibližně 11 000 osob, z rodných obcí odcházeli do sběrných táborů v Moravském Berouně nebo v Olomouci a Hranicích, odtud byli naloženi a vlakem odvezeni nejčastěji do Německa – podle zaznamenaných hlášení probíhal odsun většinou spóřadaně a bez incidentů

Formování vojenského újezdu Libavá

- kořeny vojenského využívání krajiny Libavska byly již v dobách Rakousko-Uherska, kdy zde probíhala řada manévrů (strategická blízkost Olomouce – posádkového centra, nízká hustota osídlení Libavska)
- v r. 1935 – vznik VVT (vojenský výcvikový tábor) Přáslavice
- po odsunu Němců zůstaly obce na Libavsku poloprázdné, ani po obsazení novými českými obyvateli nedosáhly počty lidí předválečných čísel
- v r. 1946 schválení vzniku Vojenského výcvikového tábora Libavá
- novým obyvatelům bylo toto rozhodnutí zpočátku tajeno, aby nebyly narušeny žňové práce
- tito pováleční osídlenci byli nuceni se znovu stěhovat, ministerstvo jim navrhlo k přesídlení nové lokality v okresech Bruntál, Rýmařov a Opava, byl však katastrofální nedostatek vozidel, přesídlování muselo být během zimy 1946-47 přerušeno i z důvodu špatného počasí
- v červnu 1947 byly vytyčeny hranice VVT Město Libavá
- budovy vesnic byly roztrženy do 3 skupin:
 1. budovy udržované pro ubytování vojska, popř. adaptovány pro jiné účely (331 budov)
 2. budovy udržované pro ubytování vojska jen dočasně (240 budov)
 3. budovy určené k demolicí (569 budov)
- v r. 1953 došlo k formální přeměně VVT na VVP (vojenský výcvikový prostor) Libavá, rozlohou se zařadil na druhé místo v republice
- v r. 1968 přešel VVP Libavá do společného užívání čs. armády a sovětských vojsk (prvních 20 dnů v měsíci užívali prostor Sověti, zbývajících 10 dní čs. armáda)
- od r. 1983 zde byla vybudována přísně střežená palebná postavení raketových sil (U Staré Vody, Mrskles, Zeleného kříže), byly zde umístěny konvenční i jaderné hlavice
- v roce 2007 byl VÚ Libavá charakterizován jako vševojskový a z hlediska rozlohy, počtu a obsahu plněných úkolů polní přípravy vojsk zařazen do 1. kategorie

Optimalizace Vojenského újezdu Libavá

- 4. ledna 2012 byl vládou schválen návrh ministra obrany na tzv. optimalizaci vojenských újezdů, při níž se armáda zbavuje nepotřebných území ve vojenských újezdech i péče o tam žijící občany
- na Libavsku se toto opatření týkalo 1.074 obyvatel, vojenský újezd se zmenšil asi o třetinu výměry
- na základě výsledku ankety obyvatel bylo rozhodnuto vytvoření samostatných obcí Město Libavá ke kterému se přičlenily Heroltovice, samostatnost získaly obce Luboměř, Slavkov a Kozlov
- v roce 2013 občané Města Libavá poprvé volili prezidenta ČR
- od 1. ledna 2016 se Město Libavá stává samostatnou obcí, proběhly volby do patnáctičlenného zastupitelstva a do funkce starosty byla zvolena Bc. Štěpánka Tichá
- 29. února 2016 byl v Městě Libavá založen Okrašlovací spolek Lubavia, jehož předsedou byl zvolen libavský kronikář Jindřich Machala

Novodobá historie Bílého kamene

Z širé hanácké roviny se severovýchodně od Velké Bystřice zvedá hradba lesem porostlých Oderských vrchů, které toto městečko převyšují víc jak o čtyři sta metrů nadmořské výšky. V lesním masivu, těsně pod vrcholem tohoto pohoří, při dobré viditelnosti září ze syté zeleně do daleka jasný, bílý bod. Je to **Bílý Kámen**.

Toto skalisko, odhalené v prudké stráni z lesního porostu je nejvyšším místem prastarého lomu, v němž odedávna těžili kámen převážně obyvatelé nedalekých obcí Jestřabí a Varhošť. Tak jako mnoho míst libavského kraje, je právě i tento kus skály obestřen mnoha **pověstmi** (jde přibližně o sedm známých verzí) o chudém tátovi rodiny, zlém čertu a chytré ženě, která přetřením černého kamene na bílý zachránila muži jeho duši před peklem. Nad skaliskem se rozkládá rozlehlá, zvlněná pastvina (dnes již zarostlá náletovými dřevinami) a toto romantické místo bylo již dávno v minulosti častým **cílem společných výletů** obyvatel přilehlých obcí z hanáckých rovin, jak to dokládají i dobové fotografie z počátku tohoto století. Návštěvníci skálu pravidelně natírali vápnem a tím bylo dosaženo její optické viditelnosti až z kopců protilehlé Dražanské vrchoviny.

Od konce čtyřicátých let, kdy byl vytvořen vojenský výcvikový tábor, později vojenský výcvikový prostor Libavá, byl pochopitelně i konec nejen výstupům na tento jedinečný vyhlídkový bod, ale i výpravám do celé této části malebných Oderských vrchů.

Po odchodu sovětské armády se stále více ozývaly hlasy zejména od starších obyvatel Velké Bystřice po **obnovení tradice jarních pochodů na Bílý kámen** - a v tu dobu došlo shodou okolností ke šťastné konstalaci mezi bystřickou radnicí, velitelem 2. armádního sboru a velením libavské posádky. Velký propagátor tohoto záměru, bystřický tajemník J. Koš požádal v Olomouci přítele generála Podešvu o možnost realizace tohoto záměru. Protože bylo pochopení i u velitele VVP pplk. Janíčka a správce vojenského Újezdu Libavá pplk. Valoviče, byla akce na jaře roku 1994 na světě.

Příprava 1. ročníku však byla nesmírně náročná. Počínaje vyhledáním vhodné trasy, přes zajištění pyrotechnického průzkumu, vytýčení v neznámém terénu, propagaci a poučení účastníků, zpřístupnění vojenských objektů, zajištění zdravotní péče a telefonického spojení. Vše se však zvládlo a tak se **30. dubna 1994** stala akce "Bílý Kámen" skutečností.

Popularita tohoto jednodenního výletu do Oderských vrchů neustále roste, každoročně se jí zúčastňuje stále více a více sportovců, mladých i starších - celé rodiny mají na tento víkend tradičně naplánován právě Bílý kámen. Dlouho byl pro město Velkou Bystřici spoluporađatelem akce **Auto-velo-klub Velká Bystřice z.s.**, od roku 2019 bylo pořádání svěřeno spolku **Haná Velká Bystřice z.s.** za spoluúčasti libavského spolku **Lubavia**.

V roce 2019 se uskutečňuje 26. ročník akce Bílý kámen.

JESTŘABÍ

- Nejvyšší dosažený počet obyvatel 498
- Nedaleko kopce **Stražisko** 675 m n.m.
- Krajina v okolí nazývána střechou olomouckého okresu
- Oblíbené rekreační středisko, v zimě 1934/35 zde byl postaven lyžařský skokanský můstek
- 1406 je obec prvně jmenována jako součást nedalekého hradu Hluboký
- 1858 – větrný mlýn, kostel (přifařeny obce Hluočky, Hrubá Voda, Nepřívaz a Varhošť), škola pro děti z Varhoště a Nepřívaz
- Dolský mlýn – od něho se plavilo dříví např. do Velké Bystřice

KOZLOV

- počet obyvatel 584 (r. 1900), 277 (r. 2006)
- ležel na jazykové hranici – Velký Újezd byl český, severní vesnice už německé
- nejvýše položená osada VÚ Libavá – 620 m n. m.
- těžba dřeva – velká pila a mlýn v osadě Kyjanice a Eliščino
- po 2. sv. válce proběhl odsun Němců, v 50. letech obec označena jako zaniklá, armáda zde vybudovala jedno ze svých středisek, Kozlov unikl úplné devastaci
- zachoval se kostel (sklad materiálu) a hřbitov
- dříve škola, dva hostince, pomník padlých

- na její katastrální hranici **pramení evropský veletok – řeka Odra** ve výšce 632 m n.m.
- o pramen Odry se vedly spory, proto byly dva, každý patřil k jinému panství (horní pramen – olomoucká kapitula, katastr Varhoště, dolní pramen – Podstatští, katastr Kozlova)
- horní pramen už bychom dnes těžko hledali, dolní přetrval dodnes
- již v r. 1823 u pramene postavena besídka, později zděná kaplička – oblíbené místo výletů, několikrát poničena a renovována, v r. 1960 dřevěná besídka – ale tato byla již v r. 1964 devastovaná spadlým stromem, 1990 současná podoba

MĚSTO LIBAVÁ

- počet obyvatel 2 483 (1900), 512 (2006)
- před rokem 1945 politické, hospodářské a kulturní centrum dnešního VÚ Libavá
- úřady: Okresní soud (od 1850), berní úřad, důchodkový kontrolní úřad, poštovní a telegrafní úřad, četnická stanice, zdravotní úřad, pozemkový úřad, farní úřad, lesní úřad...
- školy: Obecná (6 tříd), Měšťanská (3 třídy), Živnostenská pokračovatelská škola, Zemědělská lidová škola, Mateřská škola
- 1939 – 10 pohostinství, 2 cukrárny, 6 pánských a 5 dámských krejčovství, 4 holičství – kadeřnictví, 5 pekařství, hodinářství a šperkařství, 5 řeznictví, 4 truhlářství, 2 zámečnictví, 6 trafik, 2 záložny, nemocnice, koupaliště, kino, městská knihovna, chudobinec, lékárna, zvěrolékař, zubní technik, knihkupectví, taxislužba, fotograf, notář, advokát atd.
- hospodářství: kromě zemědělství i průmysl – výroba hraček, tírna lnu, výroba lihovin, sodové vody, výroba umělých hnojiv, cementového zboží, cihlena, šterkovna, strojírna, pivovar, dvě pily, dva vodní mlýny, dva větrné mlýny, jatka, břidlicové lomy
- nejdůležitější továrna – na výrobu hedvábných stuh a jiného zboží
- 1946 – totální výměna obyvatelstva, zabydlování armády – sídlo vojenského újezdu

Farní kostel Povýšení sv. kříže ve Městě Libavě

- před r. 1653 stála na stejném místě dřevěná stavba, byla v dezolátním stavu, došlo k jejímu stržení
- 1662– 69 – nový chrám – délka 30 m, šířka 14 m, výška asi 16 m
- kamenná věž přibyla až při rekonstrukci v r. 1817 po požáru, předtím byla dřevěná
- ještě v r. 1951 sloužil svému účelu, 1952 jako skladovací prostor pro armádu – devastace

- po odsunu sovětů byl objekt nabídnut římskokatolické církvi jako majetek k užívání, protože však zde nejsou žádní farníci, církev nabídku nepřijala a armáda kostel zachránila od další devastace opravou střešní konstrukce – bylo vybudováno dřevěné mezipatro

Seidlerův větrný mlýn v Libavé

- z desítek větrných mlýnů na Libavsku se dochoval pouze jediný
- mlýn tzv. holandského typu – zděný s kruhovou základnou
- na Libavsku se vyskytovaly i tzv. mlýny beraního typu – dřevěné
- 1996 – 97 byl rekonstruován
- lopatky jsou značně zmenšené, působí poněkud nesouměrně

NEPŘIVAZ

- počet obyvatel 425 (1900)
- dosud existující cesta z údolí řeky Bystřice asi 4 km dlouhá překonává převýšení více než 300 m a ústí na náhorní plošinu, kde se nacházela obec Nepřivaz
- zemědělství – žito, len, oves, brambory, vikev, hrách aj.
- továrny Moravia, lesy, dva břidlicové lomy
- bohatý kulturní život – 9 spolků, ochotnické divadlo, kapela
- kaple Nejsvětějšího Srdce Ježíšova 1924
- větrný mlýn
- památník zbudovaný starousedlíky v roce 1993

NOVÁ VES NAD ODROU

- nejvyšší počet obyvatel v r. 1794 – 292
- přídomek nad Odrou se začal používat až v r. 1918
- na důležité komunikaci spojující Město Libavou a Lipník n. B.
- rozdělena na Niederdorf (dolní obec), Oberdorf (horní obec) a skupinu roztroušených chalup se samotou Zelený kříž
- větrný mlýn, i mlýn na řece Odře
- kamenitá půda, obživa – lesy (výroba dřevěných lžic), lomy – stavební materiál, sběr lesních plodů (jahody byly průmyslově zpracovávány na marmeládu)
- chov dobytka, produkce mléka pro mlékařské družstvo ve Městě Libavé
- škola, hasičská zbrojnice, záložna
- Kaple sv. Antonína Paduánského – 1712 – novovesští občané se rozhodli postavit kapli i vlastní hřbitov (nákladné) po neblahých událostech v sousední obci Čermné, kde byli pohřbíváni i lidé z Nové Vsi, v Čermné projevy čarodějnictví, spojené s posmrtnou magií a vampyrismem
- před kaplí stával kamenný kříž (1908), byl obnoven a vysvěcen znovu 1996 při setkání bývalých občanů
- v katastru obce místo zahalené tajemstvím:

- **Smolno** – jižně od obce (nejasná lokalizace) – ves zaniklá v 15. stol., místo opředené hrůzostrašnými historkami, ze širokého okolí se sem až do pol. 19. st. svážela těla popravených zločinců a sebevrahů, která nemohla být pohřbena obvyklým způsobem (věřilo se, že jejich těla přinášejí neštěstí)
- dnes je toto místo známé jako vzácná botanická lokalita **Přírodní rezervace Smolenská luka**, vyhlášená 1993 – ojedinělé luční porosty a ohrožení živočichové v regionu Oderských vrchů (upolín nejvyšší, prstnatec májový, kamzičník rakouský, mihule potoční, pavouk lovčík vodní nebo 13 druhů vážek)
- **Zelený kříž** – samota, koncem 19. st. zde myslivna, důležitá křižovatka cest Kozlov-Potštát a Město Libavá-Lipník (možná odtud název)
- v myslivně pohostinství (formani)
- v blízkosti mohutný dřevěný kříž s motivem Ukřižovaného Krista, postaven na místě, kde pytlák zastřelil hajného, až do 50. let výletní místo, pak se rozšiřovala silnice, kříž zrušen, vyrostl nový kříž v 90. letech min. st. (natřen na zeleno)

SMILOV

- počet obyvatel 734 (1900)
- při okresní silnici Olomouc – Město Libavá
- centrum dobytkařství na Libavsku, břidlicové lomy, lesy, mlýny s pilami na řece Bystřici (Smilovský mlýn, Magdalenský mlýn)
- zastávka železnice – velký hospodářský význam
- zřejmě jedna z nejstarších obcí v kraji
- v 1. polovině 18. století – čarodějnictví – jev tzv. posmrtné magie (strašení živých mrtvými), vampyrismus – hony na vampýry – věřilo se, že mrtvá čarodějnice vstává v noci z hrobu a škodí lidem i dobytku. Bezdůvodně nařčená mrtvá těla bývala v záchvatu hysterie vykopána, čtvrcena, stínána a pálena, aby se učinil konec jejich domnělému řádění. Děsuplné likvidace se odehrávaly na odlehlém území, kde se sbíhaly hranice obcí či panství – jedním takovým místem byl Magdalenský mlýn. V okolí Smilova bylo takto exhumováno přes 70 mrtvých těl. Dosáhly takového nežádoucího ohlasu, že se kardinál chystal o nich podat zprávu do Říma, o věc se zajímala i inkvizice. Libavsko se stalo vyhlášenou čarodějnickou oblastí v Evropě. Teprve od 30. let 18. st. se začal šířit vědecký názor, že potíže postižených nepramení z řádění čarodějnic a vampýrů, ale z tzv. inkubu-můry, které způsobuje nevhodná strava, nedostatek čerstvého vzduchu při spánku apod. Marie Terezie vydala 1755 patent proti vampyrismu a čarodějnictví.
- Farní kostel sv. Jana Křtitele, škola, dva hostince, obchod, hasičská zbrojnice, pomník padlých, 2 větrné mlýny
- Smilovská obecná škola stála přesně na rozvodí Baltského a Černého moře, dešťové srážky z každé strany střechy odcházely do jiného rozvodí

STARÁ VODA

- nejvyšší počet obyvatel v r. 1880 – 407
- poutní středisko s **chrámem sv. Anny a sv. Jakuba Většího** – 1681 zahájena stavba podle architekta Giovanniho Pietra Tencally (projektoval i chrám na sv. Kopečku, biskupskou rezidenci v Kroměříži, barokní podobu kláštera Hradisko) – 1719 vysvěcení kostela
- dle pověsti ovčák našel dřevěnou sošku ve vrbě nedaleko od starého kostelíka sv. Jakuba, lidé se k ní modlili, vyplňovala jejich přání, umístili ji do kostelíka, ale soška se vždy vrátila do vrby, na jejím místě vyrostla kaple sv. Anny, zmiňována 1529
- **klášter** proslavený piaristickou kolejí (postaven 1692-1700) – pedagogická výchova i starost o poutníky
- studovala zde řada známých osobností – např. J. E. Purkyně, dějepisec Gelasius Dobner aj.
- **Královská studánka** – dle pověsti polský král Boleslav II. po zavraždění krakovského biskupa prchal před trestem, u zdejší studánky ho pojala lítost nad svým činem, uchýlil se do kláštera v Uhrách, kde zemřel
- voda ze studánky je údajně svatá voda, navracela lidem zdraví
- záměr vytvořit zde lázně po vzoru Jeseníku nebyl uskutečněn

- procesí poutníků se dříve konala během celého roku, na svátek sv. Anny 26. července kolem 4 000 lidí
- obyvatelé ubytovali poutníky
- 3 hostince s ubytováním, obchody se smíšeným zbožím a pout'ovými suvenýry, cukrárna, pekařství
- cihelna, vodní a větrný mlýn, břidlicové lomy
- po zabrání čs. armádou byly budovy kláštera i studánky demolovány a prodávány jako stavební materiál
- kostel sloužil jako skladiště
- rekonstrukce kostela zahájena 1990
- od r. 1995 se na obnově Staré Vody podílejí skauti, Královská studánka znovu vysvěcena 2007
- v r. 1991 znovu po letech pout' do Staré Vody, pokračují do současnosti
- Točka Sever: asi 1 km vpravo od silnice Stará Voda - Město Libavá se nacházelo postavení balistických raket s jadernými hlavicemi, které bylo sověty přísně střeženo. Dodnes po nich zbylo sedm podzemních bunkerů o velikosti 10x50 metrů.
- Stejná zařízení byla vybudována poblíž osady Slavkov u Zeleného kříže a v lesích nad vesnicí Mrsklesy - po dohodě o omezení jaderných zbraní v osmdesátých letech byla tato technika stažena mimo území ČR

VARHOŠŤ

- nejvyšší počet obyvatel v r. 1880 – 1943
- horský ráz krajiny, nazývaný malou Sibiří pod Fidlovým kopcem (680 m n. m., bývala zde rozhledna 25 m vysoká)
- půvabná krajina s horskými loukami a pastvinami i těžce obdělávanou půdou, zdroj dřeva z lesů
- obec patřila olomoucké kapitule – archeologické nálezy ukazovaly na středověké biskupské sídlo nebo kostel
- nedaleký pramen Odry, častý turistický cíl
- kaple sv. Notburgy
- hostinec s koloniálem, škola

VELKÁ STŘELNÁ

- nejvyšší počet obyvatel v r. 1900 – 2 182
- po Městě Libavá druhé největší sídlo v dnešním VÚ Libavá
- obcí procházela významná spojnice mezi Olomoucí a Libavou
- rozvinuté zemědělství, živnostenské podniky
- především břidlicové lomy a doly, do r. 1914 poskytovaly až 600 pracovních míst
- parní pila, bednářství, výroba lihovin, sodovkárna, dva mlýny, tři větrné mlýny, cihelna, tři pily, několik obchodů, pekáren, 7 hostinců, z nichž 2 označovány jako hotely
- pošta, farní úřad, četnický úřad, lékárna, kostel sv. Mikuláše
- k obci patřilo několik kolonií, osad a samot
- v obci dvě šlechtická sídla – pod obcí středověké tvrziště s obranným valem a příkopem z 13. stol. (opuštěno na zač. 15. st.), zámek ve středu obce (zánik asi 1802)
- 1931 zřízeno muzeum Oderských vrchů – archeologické nálezy z okolí
- dnes pomník zbudovaný bývalými obyvateli na místě původního kostela

- významnou osamocenou stavbou byl lovecký zámek **Bores** (původně jednopatrová budova panské myslivny, v roce 1930-31 ji nechal Alfons z Vrbna přestavět a zvýšit o jedno patro – dnešní podoba,
- interiér ještě upraven po r. 1937, kdy velkostřelenský statek i s lovečným zámečkem koupil český podnikatel Karel Pivný, známý výrobou loštických syrečků – nechal zavést moderní prvky – telefon atd.
- zámeček přečkal v dobrém stavu díky využívání armádou, za její správy se vžilo označení Čepičkova vila (po bývalém komunistickém ministrovy národní obrany, který zde však nikdy nepobýval)
- dnes slouží i jako časté centrum cvičení vojsk NATO (britské a nizozemské jednotky)

- **břidlicové lomy** – největší zjištěné ložisko vysoce kvalitní břidlice ve střední Evropě, co do kvality byla břidlice na 4. místě ve světě
- 1833 – 66 – povrchová těžba, později vznikly 4 doly hluboké až 150 m
- výroba břidlicové krytiny, broušených dlaždic, školních tabulek, brousků
- velkým odběratelem byla Vídeň – mnohé významné stavby mají krytinu střech ze zdejší břidlice, dva vagóny putovaly i do New Yorku

- 1914 těžba zastavena, obnovena po 1. sv. válce, 1927 opět zastavena po rozpuštění akciové společnosti
 - 1932 – obnovila provoz firma Řihák – Pucek, během války převzala provoz německá firma, 1945 opět firma Řihák, ale zřízení VVP Libavá znamenalo konec těžby
 - kolem roku 1990 snaha o obnovu těžby, vybudován nákladem 70 milionů korun Důl Jan (pojmenován po Janu Řihákovi) těžba nepovolena, důl zatopen – střet zájmů podnikatelů s armádou: prostor musí sloužit především k výcviku vojsk
-

Bližší podrobnosti z historie i místopisu libavského kraje je možno získat v knize autora Jiřího Glonka *Zaniklé obce Vojenského újezdu Libavá* a v knize autora Jindřicha Machaly *Kronika Libavska*, z nichž byly výpisy pro tuto informační publikaci pořizeny.

Všechny další, i nejnovější informace o akci Bílý kámen jsou uvedeny na webových stránkách pořadatelů: <http://www.bilykamen-libava.cz>

Velká Bystřice, březen 2019